

EN TIDNING FRÅN KRIS, KRIMINELLAS REVANSCH I SAMHÄLLET • # 1 2023

VAGGEN UT

POLISEN SOM KALLAR SIG "SNUT"

VÅRNÄS BEHANDLINGHEM

EN ANNORLUNDA VERKSAMHET

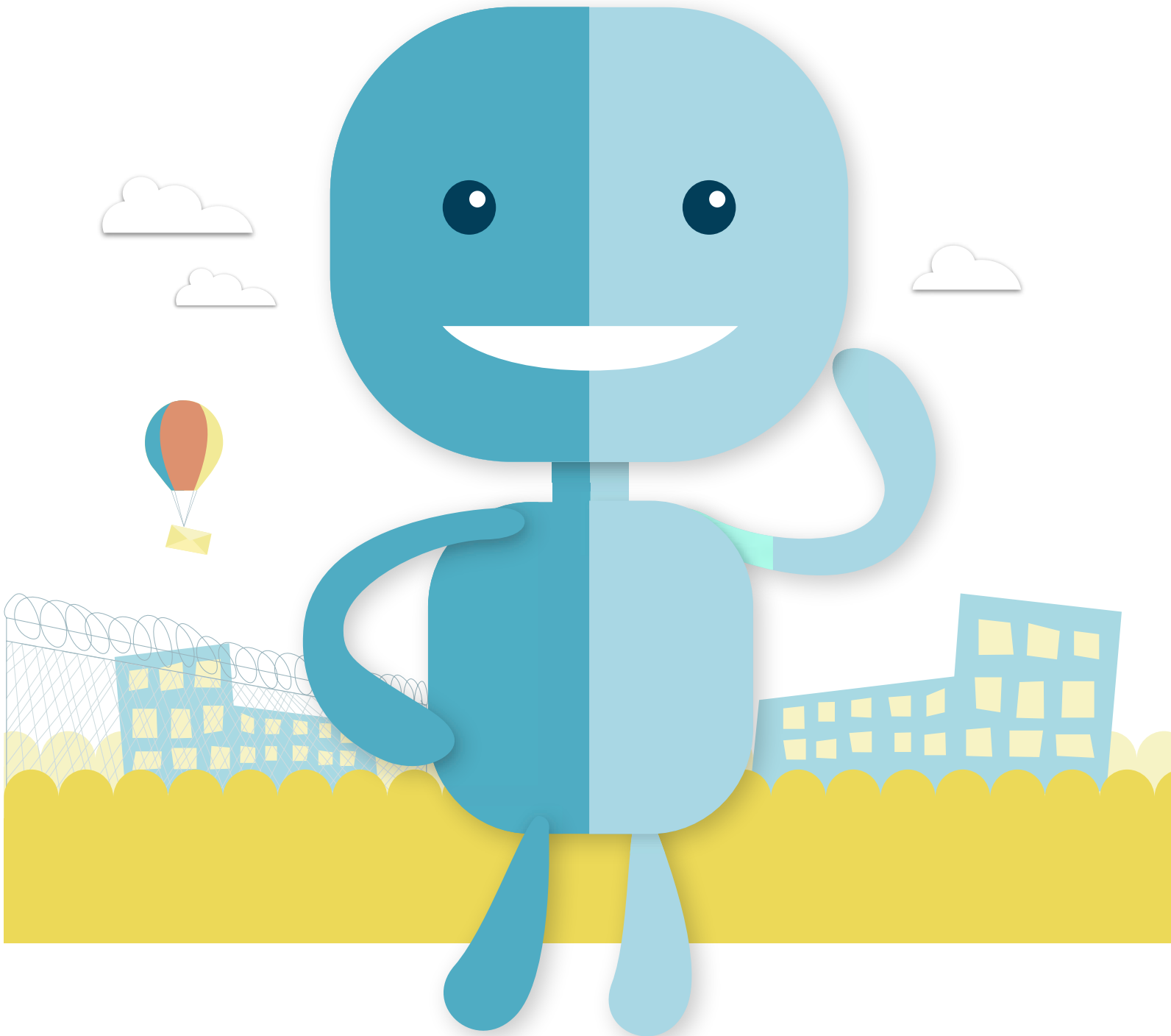
SLAG OCH SPARKAR I SUNDSVALL

UNGA KRIS HAR BRED VERKSAMHET, BLAND ANNAT THAIBOXNING

KRIS BESÖKER RIKSDAGEN

VAD HÄNDER PÅ INSIDAN?

En webb för barn med en familjemedlem
i häkte, fängelse eller frivård.

Filuren visar hur det funkar. Hur det är att bo i häkte eller fängelse och hur det går till att hälsa på. Eller skicka brev och ringa. Mer än 30 000 barn i Sverige lever med en förälder i häkte, fängelse eller frivård.

Läs mer på www.insidan.kriminalvarden.se

VI BRYTER DEN ONDA CIRKELN

1 2023

VÄGEN UT

VÄGEN UT ISSN 1651-4254

Utgivare: KRIS Riksförbund

Ansvarig utgivare: Germay Woldu

Redaktör: Yvonne Strömberg

Layout: Yvonne Strömberg

Omslagsfoto: www.fotoakuten.se

Tryckeri: Norrköpings Tryckeri AB

Medlemsutskick: KRIS Riksförbund

Gröndalsvägen 194 • 117 69 Stockholm

Företagsannonsering och prenumeration:

Team Work Trading AB, 0587-17 00 00

Kontakta VÄGEN UT:

Gröndalsvägen 194 • 117 69 Stockholm

e-post: redax@krisvagenut.se

Hemsida: www.krisvagenut.se

4 LEDARE:

Vi behöver seriös verksamhet.

5 KRIS FÖRELÄSTE I ÖSTERSUND

Gymnasieelver fick lära sig om våld i nära relationer.

6 POLISEN SOM KALLAR SIG "SNUT"

Möt Gunnar Appelgren som arbetat mot gängkriminalitet.

8 VÅRNÄS BEHANDLINGSHEM

– en verksamhet med utgångspunkt i beroendes och socialtjänstens behov.

12 AVHOPPAREN DAVIDS HISTORIA

Det går att bryta med gängen!

14 SLAG OCH SPARKAR I SUNDSVALL

Unga KRIS har bred verksamhet, bland annat thaiboxning.

16 KRIS BESÖKER RIKSDAGEN

Först ut ett samtal med Moderaterna i justitieutskottet.

18 FINLÄNSKT BESÖK MED HISTORISKT BESLUT

Nu bildas Unga KRIS i Finland.

20 KORSORDET

LEDARE:

VI BEHÖVER SERIÖS VERKSAMHET

Sverige har flest dödsskjutningar per invånare i hela EU och är det enda landet inom unionen där skjutningarna fortsätter att öka.

Vi kan dock konstatera att några enkla lösningar inte finns, men det vi vet är att hela samhället behöver arbeta tillsammans för att få till en lösning på problemen.

Vi inom KRIS hävdar att det inte spelar någon roll hur hårda och långa straffen är om det inte finns ett adekvat innehåll, vilket innefattar rehabilitering, utbildning, utslussning och andra förberedande insatser till ett normalt liv.

Program för dem som vill lämna den kriminella gängverksamheten behövs. Vi såg dock för någon vecka sedan på tv-programmet Uppdrag granskning hur lukrativ den verksamheten har blivit för företagare som vill tjäna pengar. Tjäna pengar på människor som behöver hjälp för att bryta en kriminell livsstil.

Faran vi ser med dessa nytillkomna företag är att den genuina och humana viljan att hjälpa människor inte finns där. Idén att kriminella ska hjälpa varandra att bryta ett destruktivt liv från kriminalitet och missbruk är något som vi i KRIS arbetat med i 25 år. De nya företagen som arbetar med avhoppare från gäng och inte har ett utvecklat avhoppningsprogram borde bli synade mycket fortare, så att dessa killar och tjejer får den hjälp de behöver.

Vi på KRIS har en plan för hur vi skulle kunna arbeta kring gängavhopp. Man kan inte bara ta emot killar och tjejer som har levt ett liv som kriminella och tro att bara de placeras på annan ort så är problemet löst.

Det kommer att krävas ett ordentligt arbete av den som erbjuder hjälpen. Det jag såg på Uppdrag granskning gör mig upprörd. Inget humant arbete, utan endast för egen vinnings skull och så vill jag inte ha det.

Vi vet att vårt sätt att arbeta fungerar, från det att vi träffas skapar vi och bygger upp en relation med klienten. Det påbörjas ett förändringsarbete tack vare igenkänning och identifikation. Om vi har resurser så följer vi klienten under så lång tid som det krävs för han eller hon ska ha påbörjat ett fungerande liv.

Inom KRIS har vi under åren hjälpt många avhoppare till ett liv fritt från gängen. Vi skulle kunna säga att vi är experter på området.

En del i detta komplexa problem är nyrekryteringen till gängen. Vi ser idag att det är fler riktigt unga som är involverade i det grova våldet. Det måste bli ett stopp eller åtminstone en kraftig minskning av rekryteringen annars kommer många fler barn bli offer.

Här behövs motkrafter från samhället eller rättare sagt ideella krafter och föreningslivet. Vi behöver finnas med redan i skolan och vara positiva förebilder till ungdomarna och både

erbjuda värdefulla fritidsaktiviteter och hjälpa så att ungdomarna klarar av och genomför skolgången.

Varje år minskar bidragen till KRIS eller så får vi samma ekonomiska stöd som tidigare, vilket egentligen blir en minskning på grund av inflationen. Detta samtidigt som vi som organisation skulle behöva mer resurser för att genomföra det arbete vi är duktiga på.

När en kriminell missbrukare eller gängmedlem vill ha hjälp står dörren för att ta emot hjälp öppen en mycket kort tid. Vi menar att möjligheter till insats ska göras omedelbart.

I detta nummer har vi med en artikel om behandlingshemmet Vårnäs. Dit kan klienter som anser att de har ett beroendeproblem ta kontakt direkt och med någon eller några dagars väntan skriva in sig själv. Det krävs alltså ingen lång utredning eller något beslut. Hjälpen blir omedelbar. Det sparar på resurser gällande socialtjänst och sjukvård, vilket blir positivt för kommuner och region. Denna möjlighet för beroende borde finnas i alla kommuner.

Detta förhållningssätt borde kunna anpassas för gängavhoppare så att de kan få omedelbar hjälp när avhopparen är motiverad och mottaglig till en livsförändring.

Vi ber er beslutsfattare att våga satsa på de människor som idag är en belastning, så att de i framtiden kan bli en tillgång.

*Germay Woldu
Ansvarig utgivare och
ordförande RIKSKRIS*

Foto: Baldur Bragussón

KRIS FÖRELÄSTE I ÖSTERSUND

Elever på gymnasiet fick nya kunskaper när KRIS föreläste för dem, speciellt kring våld i nära relationer.

*Text och foto: Stig Nordmark,
Teamwork Trading*

Så var det dags för ytterligare föreläsningar. Den här gången i Östersund dit vi reste en onsdag i november. Föreläsningen ägde rum på Östersunds gymnasium. Det var skolans ledning som önskat att KRIS skulle komma dit och föreläsa. Det blev tre föreläsningar i rad under dagen för att alla eleverna skulle nås.

Föreläsläsningarna hölls av Lena Nordström tillsammans med Henrik Blomerus, båda från KRIS Stockholm. De lyckades trollbinda eleverna, inte bara en gång utan under alla tre föreläsningarna. De som föreläst själva vet hur svårt det kan vara att engagera flera gånger i rad.

De pratade om brottslighet och droger samt våld i nära relationer. Ett problem som det inte talas tillräckligt mycket om. De förklarade att misshandeln kan ha mycket olika karaktärer såsom ekonomisk, fysisk, psykisk

eller sexuell m.fl. Ofta består misshandeln av en blandning av flera former.

Eleverna på gymnasiet var trollbundna. Framför allt av den del som handlade om våld i nära relationer, vilket för många innehåller flera nya och hittills okända komponenter. Oftast har det bara funnits kunskap kring fysisk våld.

Efter varje föreläsning var det frågestund för eleverna och de hade många frågor. Det var även elever som bad om enskilda samtal, vilket visade att Lena och Henrik nådde fram till eleverna och fick dem till att fundera.

Föreläsningarna gick att genomföra tack vare ekonomiskt bidrag från företagare i Östersund och angränsande kommuner. Det fanns också ett starkt önskemål att komma tillbaka för flera föreläsningar, vilket var ett gott betyg. ■

Henrik Blomerus, Lena Nordström

POLISEN SOM KALLAR SIG "SNUT"

Under tio år har han agerat som polisens gängexpert i det grova våldets Södertälje. Nu är tillbaka i staden. Vägen ut pratar med kriminalkommissarie Gunnar Appelgren om roten till våldet och hur hela samhället bör agera.

Text: Matthias Matsson

Vi möter kriminalkommissarien och gängexperten Gunnar Appelgren på Polismyndigheten. Det är december. Det är dagen efter säsongens första trafikchaos och utanför fönstret ser vi ett vinterlandskap. Han talar som folk gör mest, kallar sig till och med för "snut."

Gunnar Appelgren har jobbat som polis sedan 1980-talet och syns i media sedan 1990-talets mc-skjutningar. Sedan dess har det blivit många framträdanden. Han är känd för att ha lett polisens specialinsats "Tore 2" mot den organiserade brottsligheten i Södertälje under 2000-talet.

"Tore 2" var en myndighetsgemensam insats med samverkan mellan alltifrån Polisen till Arbetsförmedlingen och Skatteverket. Den resulterade i goda resultat och gav upphov till flera uppmärksammade rättegångar och domar.

Nu är Gunnar tillbaka i Södertälje. Och han är nog med hur samhället, alla aktörer, borde agera inför den grova kriminaliteten. Han tar med sig flera aspekter från sina tidigare år när det kommer till erfarenheten av kriminalitet.

Gunnar menar att det som var effektivt i Södertälje var just kraftsamlingen mot de tidigare personerna i våldshierarkin, med alla uppmärksammade rättegångar som följd. Även det myndighetsgemensamma arbetet med hur man kom åt penningtvätt, brottslighet i företag och utnyttjande av välfärdsystem.

– Det skapade förutsättningar och visade att myndigheten har kraft att faktiskt påverka kriminaliteten och våldet och de som utpressar. Det man ska lära sig är att det gäller att hålla i och fortsätta med det här trycket, säger Appelgren.

När detta skrivs har antalet våldsdåd på kort tid eskalerat i hela Stockholmsområdet. Gunnar Appelgren säger att den organiserade brottsligheten i Sverige liknar den i andra länder, men med skillnaden att det här generellt funnits stor tillit till staten. Han menar dock att det finns "öar" där tilliten minskar: de socialt utsatta områdena.

Bristen på tillit tror han har flera orsaker. Att det beror på att man inte

lyckats ge de boende förutsättningar till att få jobb, att lyckas i skolan, att hantera dysfunktionella familjeförhållanden med mera. Det skapar en frustration hos ungdomar.

– Man känner att man inte är lika viktig som andra man bryr sig om. Det gör att många barn får en så att säga annan verklighetssyn. Att "det är inte samhället som kommer ge mig förutsättningar, utan andra saker", säger Gunnar Appelgren.

Gängen skapar en tillhörighet, man "får vara någon", och man får visa att man är bra på något, om det så är att begå brott. Det är inte unikt för Sverige, utan Gunnar Appelgren pekar på internationell forskning som

Foto: Frankie Fouganthin/Wikimedia

visar på samma fenomen. Det talas om rekrytering, men Appelgren vill lyfta fram att denna process är mer av en socialisering.

Samtidigt finns det ju andra gemenskaper där ungdomar kan genomgå samma process: fotbollslag, ridning, musikband och så vidare. Varför går vissa den kriminella banan?

Gunnar Appelgren kallar dessa alternativ för "dörrar" och att vilka man väljer beror på hur många "dörrar" ett sunt samhälle kan erbjuda. Kriminaliteten finns överallt, men ju färre dörrar ett samhälle har, desto fler kommer välja den "kriminella dörren" istället för de "sunda dörrarna", idrotten, kulturen och så vidare.

Gunnar Appelgren menar också att om man växer upp i en dysfunktionell familj så riskerar det att inte gå till skolan, att inte gå till jobbet, bli det normala. Arbetslöshet, psykiska problem och trångboddhet försvårar processen att välja rätt "dörr".

– Då väljer många, absolut inte alla, men en hel del, den kriminella dörren. Framför allt pojkar, säger Gunnar Appelgren.

För flickor med samma socioekonomiska förutsättningar och problematik blir i regel inte våldsamma. De hamnar ofta i psykiatrisk vård, depressioner och utåtagerande beteende, som flyger mer under radarn, menar Gunnar Appelgren.

Men med det sagt ser vi att saker förändras även där. Att flickor och unga kvinnor tar större plats i den kriminella miljön. Varför är det så? Delvis blir de utnyttjade, men det är inte hela sanningen. Gunnar Appelgren menar att det är vanligt att man ser kvinnor som offer och då missar deras individuella kriminalitet.

– Sen tror jag att i ett samhälle som blir mer och mer jämlikt, kliver flickorna fram på ett annat sätt, säger Gunnar Appelgren.

Men hur bryter vi då trenden med det eskalerande grova våldet? Polisen har just nu ett akut problem att ta tag i. Gunnar Appelgren, som representant för Polisen, vill inte skylla ifrån sig på något vis, men lyfter fram att man måste se allt långsiktigt, ha ett perspektiv på kanske tjugo år, när det

kommer till att nyrekryteringen inte ska fortsätta som den gör.

– Vi jobbar häcken av oss för att förhindra att pojkar inte ska mörda varandra. När vi gör det förutsätter vi och kräver att övriga samhället, alltifrån myndigheter, kommunen, näringsliv, föreningsliv och fastighetsägare gör vad de kan för att inte det här fortsätta fyllas på.

Det är ett arbete som behöver börja redan i förskolan. Gunnar Appelgren lyfter fram den uppsökande kommunala verksamheten där man fångar upp småbarn som saknas i verksamheten.

Han tror att barn i förskolan är en nyckelfaktor. Det leder till att man bryter en isolering, lär sig sociala koder och lär sig språket. Framför allt får institutionerna kontakt med familjerna och kan stödja dem.

Skolan måste också kunna lära sig hantera utåtagerande barn, menar Gunnar Appelgren. Barn som stör lektionerna och sätter gränser för mer studiemotiverande barn.

– Jag tror man måste fundera på hur vi gör skolan bättre. Då inte i första hand med övervakning utan hur vi ser till att få tillräckligt med resurser för att motivera så många som möjligt, säger Gunnar Appelgren.

Sedan har vi civilsamhället, där ju KRIS och Unga KRIS är en del. Med andra ord inte vinstdrivande organisationer och sammanslutningar som ofta

agerar som en brygga mellan medborgarna och resten av samhället.

– Jag tycker det är extremt viktigt att civilsamhället i stort engagerar sig. Då får vi en kraft i samhället där var och en gör sitt bästa, hur larvigt det än låter, säger Gunnar Appelgren.

Det finns plats för flera olika föreningar och organisationer, både KRIS och avhopparverksamheter av olika slag. För honom spelar det ingen roll så länge verksamheterna hjälper till och motiverar unga att välja bort kriminaliteten. Så länge man är ett gott föredöme.

Skämtsamt säger han att en "sextioårig snut" (som honom själv) kanske bemöts av ett "vad vet du om det här?" från en sextonåring. Någon med erfarenhet kan få en annan ingång.

– "Jag vet vad du går igenom. Det är tufft som fan och jobbigt som fan, men det är enda chansen om du ska överleva det här på ett eller annat sätt", tänker sig Gunnar Appelgren att det kan låta från de äldre som motiverar.

När vårt besök med Gunnar är slut, småpratar vi lite. Det handlar om staden jag bor och verkar i. Gunnar berättar att han är ett "betongbarn", uppvuxen i Bredäng. Men han uppskattar Södertälje, har en svärfar från staden samt en bror när denne levde. Södertälje förtjänar bättre, säger han.

Och i förlängningen förtjänar väl de flesta orter där gatuvåldet härjar att bli bättre. ■

Gunnar Appelgren

VÅRNÄS BEHANDLINGSHEM

– EN VERKSAMHET MED UTGÅNGSPUNKT I BEROENDES OCH SOCIALTJÄNSTENS BEHOV

Foto: Robert Persson

I de djupa Sörmlands-skogarna strax utanför Vingåker ligger ett behandlingshem som är unikt i sitt slag. Det unika är att det är en politiskt styrd verksamhet som byggts utifrån en förståelse för beroendesjukdomen. I praktiken innebär det att verksamheten är organiserad från något som kallas "Öppet intag".

Text: Ali Reunanen, Martin Alm

Flera kommuner i samverkan

Eskilstuna, Flen, Katrineholm, Strängnäs och Vingåkers kommuner har tillsammans bestämt att den som har missbruksproblem på frivillighetens grund ska erbjudas snabb och lättillgänglig hjälp. Den som har problem ska inte riskera att bli utan den hjälp och det stöd individen behöver – när den behöver det.

Alla över 18 år som bor i nämnda kommuner kan därför, via Öppet intag, själva ta kontakt med Vårnäs behandlingshem för att boka tid för behandling. Den hjälpsökande behöver inget biståndsbeslut från socialnämnden. Målet är tio dagar från första kontakt till inskrivning. Öppet intag säkerställer en lättillgänglig missbrukarvård till människor i samma stund de själva definierar sitt behov. Enda villkoret för att ta del av behandlingen är en önskan att sluta dricka/droga. Sannolikheten att nå goda resultat ökar om personen kan

erbjudas behandling i nära anslutning till viljan och beslut om förändring. Att vänta på biståndsbeslut under ibland flera månader inverkar, enligt erfarenhet, "avkylande" på viljan att genomgå behandling.

Transperans och behovsstyrning

Vårnäs behandlingshem ägs av medlemskommunerna och dess ledning utgörs av en sammansättning av i första hand ordföranden i respektive kommuns socialnämnder. Det innebär transparens och behovsstyrning. Den politiska styrningen har omedelbar insyn och möjlighet att direkt påverka verksamheten utifrån aktuella behovsanalyser och signaler från kommunernas förvaltningar. Tjänstemännen vid varje förvaltning har en naturlig ingång till verksamheten både vad det gäller överlämningar/rapportering av utveckling såväl som

utbyte av kunskap, erfarenheter eller praktiska verksamhetsfrågor. Detta i de fall kommunen står som remittent, eller via överenskommelse med patient. I grunden beaktar Vårnäs strikt sekretess mot andra myndigheter, men om patientens själv vill samarbetar de gärna med andra.

Startade som projekt

Vårdförbundets Sörmlands behandlingshem Vårnäs och Öppet intag startades som pilotprojekt 1996 efter att representanter från Katrineholms kommun varit på studiebesök på Island och tagit intryck från isländsk missbruksvård. Där hade man bland annat fått goda resultat när liknade inskrivningsformer har använts vid rekrytering och behandling av missbrukare. Projektet ville effektivisera missbrukarvården och göra den mer tillgänglig. Senare anslöt övriga Sörmlandskommuner. Genom årens lopp har kommuner gått i och ur förbundet.

Projektverksamheten på Vårnäs tog som utgångspunkt tre karaktäristiska beståndsdelar av den Isländska modellen;

- den beprövade delen, tolvstegsträningen,
- den nya oprövade delen, det öppna intaget,

- den tredje delen frivilligheten, det vill säga motsatsen till tvångsintagning.

Det öppna intaget förutsätter frivillighet, men man kan ha frivillighet utan att ha ett öppet intag. Även om Öppet intag inte är en behandlingsform utan en inskrivningsform, så antogs den påverka rekryteringen. Det vill säga de inskrivnas motivation och indirekt även få effekter på behandlingens effektivitet.

Utgångspunkter

Projektets utgångspunkter kom att innebära att:

- betrakta missbruk som ett sjukdomstillstånd,
- försöka göra behandlingen lika lättillgänglig som sjukvård,
- låta missbrukaren själv bestämma om sin vård,
- genomföra avgiftning och behandling på samma behandlingshem,
- finansiera projektet genom samverkan med Försäkringskassan, Regionen (tidigare Landstinget), berörda kommuner och enskilda företag i Södermanlands län.

Genom att betrakta missbruket som ett sjukdomstillstånd skulle missbrukaren och de anhöriga avlastas skam och skuld. Det skulle underlätta behandling och rehabilitering. Genom

att göra behandlingen lättillgänglig och något som missbrukaren själv bestämmer över utan inblandning av till exempel de sociala myndigheterna, får missbrukaren ett större ansvar för sin behandling. Eftersom en oönskad prövning eller registrering av behandlingen inte sker när man sannolikt fler missbrukare i ett tidigare skede av missbruket. Genom att avgiftning och behandling sker på samma plats blir möjligheterna att avgiftningen följs av en behandling större. Genom samfinansiering tar alla inblandade parter ansvar för sin del av kostnaderna och vinsterna.

Vinster även för samhället

Samtidigt var man ute efter de effekter på en samhällelig nivå som skulle motivera projektets existens genom uppnå samhällsekonomiska vinster genom minskade kostnader för sjukvård, sjukskrivning, socialbidrag med mera. Samt att minst 50 procent av de som genomgår behandlingen första gången ska uppnå en stabil nykterhet. Den utvärdering som verksamheten själv årligen genomfört visar att de lyckats med båda dessa grunder för projektets uppstart.

Tanken från början var att öppet intag skulle säkerställa lätt tillgänglig behandling för dem som själva

identifiera ett eget problem vilket skulle underlätta för de ofta hårt presade socialsekreterarna ute i kommunerna. Ingen utredning krävs ju eftersom patienterna inte behöver något biståndsbeslut från kommunen. Detta gör att kommunerna kan rikta sina resurser till de klienter som är betydligt svårare att hitta rätt lösning för.

Vårnäs behandlingshem avlastar kommunernas utredningsverksamhet men också Regionens psykiatriska mottagningar som utför abstinensbehandlingar. Vårnäs skriver årligen in ca 300 patienter som därigenom kommer "vid sidan om" socialtjänstens handläggningsverksamhet. Av dem kräver ca 200 medicinskt stödd abstinensbehandling.

Genom detta tillvägagångssätt och en sammanhållen vårdkedja utan avbrott eller fördröjningar möjliggörs insatser av hög kvalitet. Det faktum att de är en offentligt finansierad verksamhet som bedriver tolvstegsbehandling gör att de kan hålla sig nära programmets intentioner att det är individens egna villighet som ska vara vägledande.

Vårnäs finansieras med årliga anslag som bestäms av medlemskommunernas invånarantal. Pengarna kommer in i början på året så varje behandlingsplats är i förväg betald.

Längst fram: Martin Alm, verksamhetschef
Vå: Niklas Ervning, Per Olsson, Fredrik Pilö, Joakim Almrot, Maria Hager,
Hö: Anna Gustavsson, Lotta Dahlberg, Annelie Nahlbom

Det innebär att de inte behöver "jaga" patienter för inskrivning eller hålla kvar patienter som inte fungerar. De kan använda sig av utskrivningsverktyget för att säkerställa kvalitet och grupprocesser i den riktning de vill – tillfriskande.

Det är låg tröskel in, men också låg tröskel ut. Om det inte fungerar för någon patient är det enkelt att avbryta behandlingen. Men det är också enkelt att återuppta den igen. Patienten kan komma tillbaka när denne vill följa deras program. Tillfrisknandet ses som en process – de försöker tills det lyckas.

Metoder som används

All behandlingspersonal har eget beroende med flera års tillfrisknande i tolvstegsprogrammet vid sidan om adekvat utbildning. De kan nästan omedelbart skapa förtroende, tillit och en stark behandlingsallians på ett sätt som ingen annan än en annan beroende kan.

Vårnäs tillämpar en 12-stegsmodell där utgångspunkten är sjukdomsbegreppet som det definieras i tolvstegsprogrammet. För dem är det viktigt att patienten ansluter sig till tanken att beroende är en sjukdom och att de kommer till insikt om att de har denna sjukdom. Modellen innebär även att de har en tillitsbaserad behandlingsmodell till skillnad från många andra som kan beskrivas som betydligt mer konfrontativa.

De informerar och undervisar patienterna om sjukdomens mekanismer, om tillfriskande och återfallsproblematiken. Målet med behandlingen är insikt om sjukdomsproblematiken, hopp om förändring och slutligen en villighet till förändring.

Behandlingen är kort – endast fem veckor. De behöver därför all tid till behandling och igångsättande av tillfrisknande. De använder sig därför inte av mobiltelefoner, surfplattor eller tv. Den litteratur som läses är Anonyma Alkoholisters "Stora bok" samt Tolv steg och tolv traditioner.

Behandlingens olika steg

Primärbehandling vid Vårnäs är uppdelad i Introduktionsfas, 12-stegsträning och eftervård. Dessutom tillkommer vid behov förlängd behandling och ett anhörigprogram.

Foto: Martin Malm

Foto: Ali Reunanen

Primärbehandlingen inleds med en introduktion. Under introduktionen påbörjas parallellt med en medicinsk avgiftning/abstinensbehandling också ett grundläggande motivations-/behandlingsprogram. Avgiftningen/abstinensbehandling och medicinsk omvårdnad sker i samverkan med Region Sörmland.

Under introduktionsbehandlingen har patienterna sjukhuskläder, bland annat modellens typiska morgonrockar. Detta av praktiska skäl då många är väldigt dåliga under sin första tid efter inskrivning, men också för att understryka sjukdomsbegreppet och tydliggöra patientrollen.

Efter avslutad introduktion har patienten möjlighet att fortsätta in i den reguljära 12-stegsbehandlingen. Behandlingen följer ett behandlingsintensivt och strukturerat 28-dagars program. Behandlingsprogrammet, innehåller morgonmöten, föreläsningar med 35 olika teman och grupp-samtal med olika inriktningar. Mellan programpunkterna finns utrymme för individuella samtal efter behov.

För patienter med en mer komplicerad problembild finns möjlighet att fortsätta behandlingen i förlängd

behandling under en till tre månader. I förlängd behandling finns utrymme för individuellt anpassade behandlingsinslag. Stor vikt läggs vid planering av livet efter behandling. Detta sker i samverkan med socialtjänsten i hemkommunen och/eller annan remittent. Patienterna kommer efter primärbehandlingen på återbesök vid fyra tillfällen under den kommande sexmånadersperioden.

Efter Vårnäs

I kommunerna erbjuds inom ramen för socialförvaltningarna eftervård och boendekedjor. Eftervården är väl samordnad med Vårnäs behandlingsprogram och samarbetet mellan verksamheterna är omfattande. Patienterna rekommenderas att regelbundet besöka självhjälpgrupper i sina hemkommuner.

I programmet ingår att varje patient ges möjlighet att bjuda in tre närstående till ett anhörigprogram. Anhörigprogrammet omfattar tre dagar samt minst en återbesöksdag efter en månad. Kunskap och medvetenhet i patientens nätverk kring beroendesjukdomen ökar ytterligare förut-sättningarna för ett tillfrisknande.

Den som är känner till tolvstegsprogrammet ser direkt kopplingen till den 3:e traditionen, men med några organisatoriska undantag. Det finns några andra villkor som behöver uppfyllas för att komma i fråga för en inskrivning.

Därför är Vårnäs bra!

KRIS uppmärksammar Vårnäs sätt att organisera beroendebehandling då deras modell inte fått spridning nationellt. Samhällsutmaningarna är omfattande och ekonomin hos kommunerna är begränsad, inte minst i dessa tider med inflation och ett skenande vårdbehov. Vi har skjutningar, ekonomisk utsatthet, psykisk ohälsa social utslagning och grupper ställs mot grupper i socialförvaltningarnas budgetarbeten. Inte sällan får gruppen missbrukare se sina behov prioriteras ner.

Vårnäs står för en kostnadseffektiv modell för beroendevård som fler behöver ta efter för att adressera problemet med dyra placeringar med tveksam kvalitet. I deras modell har kommunernas politiker kontroll över båda. Samtidigt arbetar de med ett brett och djupt liggande förtroende hos regionens beroendesjuka och deras anhöriga. Hos dem får man vård och behandling – när man behöver det och inte när en social utredning säger det. ■

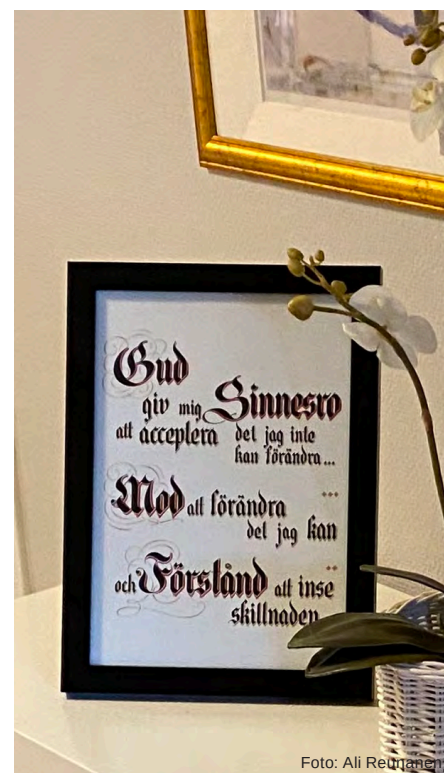

Foto: Ali Reunanen

AVHOPPAREN DAVIDS HISTORIA

David, som egentlig heter något annat, har i varierande grad levt i kriminalitet och missbruk ända sedan han var tretton år. Han har varit gängmedlem, men lyckats hoppa av. Han har erfarenhet av olika avhopp-parverksamheter, men har hittat ett hem i KRIS.

Text och foto: Matthias Matsson

Det började i tonåren. När David hängde med människor i hans ålder som hade det tufft hemma, som hade missbrukande föräldrar. En vän hade även föräldrar som avtjänade långa fängelsestraff.

– Vi skolkade mycket från skolan, sålde svamp på fritidsgårdarna och drack på helgerna, säger David, som vid den här tiden rökte på för första gången.

Det kom att eskalera till bilstölder och inbrott. Här säger David att han "hoppade runt", flyttade, men hängde alltid med personer som var gängmedlemmar. Men vad var det då som fick honom att hänga på?

– Det var en bekräftelse och en tillhörighet. Jag kände mig bekräftad.

Var den här bekräftelsen och tillhörigheten något du saknade hemifrån?

– Nu på senare tid har jag kunnat känna så. Men det är ju undermedvetet. Jag gick inte runt och tänkte: "Vad fan? Jag behöver bekräftelse!", utan det är mer en livsstil, säger David.

Från tonårens kriminella "kompisgäng", eller snarare gatugäng, kom han att ansluta sig till organiserad brottslighet i mer "traditionell bemärkelse, en "självddefinierad grupp" som det kallas av Brå (Brottsförebyggande rådet).

Han blev gängmedlem när han långt senare hamnade i fängelse. Alla gängmedlemmar upplever att det är en gemenskap som ska "backa en" när det blir svårt, men det är en falsk "livförsäkring", menar David. Det var en av många faktorer tillsammans med stressen och ovissheten om vad som skulle hända härnäst, som gjorde att David till slut valde att lämna gänglivet

– När man är väl inne i det ser man kontrasterna. Stressen drar in allt som har med polisen att göra och ärvda fiender, säger David.

Ett avhopp i ledarskiktet var vad som gjorde att David kände att det fanns en öppning. Han tog kontakt med en avhopparverksamhet, en av alla på den kommersiella marknaden. I samverkan med Socialtjänsten blev han beviljad ett avhoppprogram.

Han blev placerad på annan ort, fick arbeta med sina kriminella tanke-mönster och träffa en klientcoach en gång i veckan. Det hjälpte honom att komma bort från gängmiljön och stressen, men han ser också nackdelar. Här uppstod till exempel en isolering.

– Jag blev placerad ensam på ett ställe. Fick jobba mycket för mig själv. Det var där jag tog ett återfall och började komma tillbaka till kriminaliteten och drogerna, säger David.

David menar att all egentid bidrog till att han tog ett återfall. Han höll på att bli avskriven, men via kontakter med avhopparverksamheten kom han i kontakt med en av KRIS lokalföreningar. Här fick han ta del av en alla behandlingar som KRIS lokalföreningar erbjuder.

Han lyfter även fram att KRIS-medlemmarna satsade mycket på friskvård: träning och motion. Han tror att sådant är en av nycklarna till nykterheten. Att fylla ett tomrum.

Men KRIS hjälpte honom på fler sätt. Han säger att fått en ny gemenskap där han träffar människor som

är likadana som honom. Han har sett att han inte är ensam med sin problematik

– *Man får en gemenskap där man träffar folk som gått före. Människor som visar vägen och brinner för att hjälpa människor, säger David.*

Han säger att han hittat en kärleksfull och ödmjuk gemenskap. Att han aldrig mått så bra som han gör nu. Att han hittat tillbaka till relationen med familjemedlemmar och hittat nya vänner.

– *Jag är fri från kriminalitet och droger. Jag kan leva livet på ett värdigt sätt, säger David.*

Från att KRIS länge varit en närmast ensam aktör när det kommer till hjälp till att hoppa av gäng har det numera växt upp en hel bransch.

Som det i står i denna tidnings ledare och som kunde ses i

tv-programmet Uppdrag granskning har det förekommit oegentligheter bland avhopparverksamheter.

David får frågan vad han tycker om det som framkommit. David beskriver en "business" och att många kanske inte har det som krävs.

– *Det här handlar om att man måste ta hand om individen och verkligen försöka få honom att hoppa av. Det är många som vill ta åt sig den uppgiften och hjälpa, men det är inte många som har verktygen, säger David.*

Det har också förekommit kriminalitet bland verksamheterna, något David tycker är "helt oseriöst." Han menar att man måste ha bättre koll, men ser också fördelar med att de engagerade i verksamheterna kan ha erfarenhet av kriminalitet och missbruk, så länge de lämnat det livet bakom sig.

– *Jag tycker självklart att egen erfarenhet är värdefull att ha. Det blir*

lättare att bemöta och se var klienten är, säger David. Därefter avslutar vi intervjun med två frågor:

Vad skulle du vilja säga till KRIS:are som engagerar sig i föreningen?

– *Fortsätt med det ni gör!*

Vad skulle du vilja säga till andra som vill hoppa av?

– *Våga ta steget och lita på processen. Det finns hopp. Gör förändringarna. Det är inte för sent, säger David.*

David's historia liknar andra unga personers som begår brott. I en nyligen utgiven rapport från Brå (Brottsförebyggande rådet) fastslås att familjekonflikter, skolproblem och umgänge med andra kriminella ungdomar faktiskt har ett starkare samband till att börja med brott än socioekonomiska faktorer. Det är något som bör beaktas. ■

SUNDA SLAG OCH SPARK

Senaste gången Vägen ut var i Sundsvall hade de unga vuxna långgående planer på att starta en Unga KRIS-verksamhet. Nu har detta förverkligats. Vi gjorde ett besök för att titta på aktiviteterna. Det gick vilt till! (Under ordnade former.)

Text och foton: Matthias Matsson

Sundsvall en lördag i januari, råkallt som det kan vara den här tiden på året och i den här delen av landet. Men inne i KRIS lokaler är det inbjudande och varmt. Efter en vecka med frukostar, studiecirkel och utdelning av mat till behövande, välkomnar verksamhetens unga vuxna in andra ungdomar till Unga KRIS Sundsvalls helgverksamhet.

I början av kvällen är det lugnt. Endast "coacherna", som man kallar ledare inom Unga KRIS, Sofie Svensson och Mathias Johansson är på plats de första timmarna.

Men mot kl. 18.00 ramlar den ena gruppen in efter den andra. Man gör vad ungdomarna gör mest. Sitter i lokalernas soffor, äter chips och kollar på film eller pratar om högt och lågt. Ett gäng tjejer klottrar på en whiteboard. Man hänger helt enkelt, såsom en av ambitionerna var i början.

Låt oss gå tillbaka till slutet av 2020, när bollen sattes i rullning (se Vägen ut #1 2020). De unga personerna i KRIS Sundsvalls verksamhet såg ett behov av ha ett tryggt ställe, med stabila förebilder, dit unga kunde vända sig till istället för att hänga på stan.

Unga KRIS-förbundet besökte Sundsvall för att tala med ungdomarna och stötta dem i detta arbete. Sedan dess har mycket hänt. Nu finns det inte bara en förening med styrelse och fullt aktivt föreningsarbete, de har

även helgverksamhet där alla ungdomar är välkomna på lördagar mellan kl. 16.00 och 23.00.

Verksamheten sker i den villa där KRIS Sundsvall har sin dagliga verksamhet. Ett stort hus med två våningar. Här finns spel, ett biljardbord och trygga unga vuxna som förebilder. När Vägen ut var där var det tydligt att det finns en kontinuerlig kontakt mellan ungdomarna och coacherna.

Sofie och Mathias hade i förväg fått höra vilka som hade planer på att komma. Flera av dessa kom också.

När undertecknad är på väg att spela Trivial Pursuit med en KRIS-klient i samma ålder som är på plats, blir det livad stämning. Det visar sig att Sofie tagit med sig boxninghandskar och slag- och sparkkuddar. Hon har sedan ett och ett halvt år tillbaka gått på thaiboxning i Sundsvall.

Hon visar upp teknikerna och låter ungdomarna prova slag och sparkar mot kuddarna. De flesta vill göra ett försök. I vissa fall blir det tydligt att det finns en vana av kampsport innan.

Början på detta år har gett Sverige en våldsvåg av sällan skådat slag.

VERKAR I SUNDSVALL

Även om skjutningarna och sprängningarna till större delen ägt rum i stockholmsområdet har det framkommit i media att det finns en koppling till Sundsvall.

Narkotikan må svälla över och kriminaliteten täcka hela landet, men det finns som synes krafter som i det lilla verkar i motsatt riktning. KRIS och Unga KRIS lokalföreningar drar ett viktigt strå till stacken. Det är mitt intryck när så ungdomarna återgår till sitt häng, efter att vi spelat klart vårt parti Trivial Pursuit och jag tagit del av det förebyggande arbetet. ■

KRIS BESÖKER RIKSDAGEN

Den 1 februari var Sara Woldu och Ali Reunanen inbjudna till Moderaterna i Sveriges riksdags justitieutskottet för att presentera KRIS verksamhet.

Text: Sara Woldu, Ali Reunanen

Vi berättade om KRIS omorganisation med ny devis och ny logga som skall spegla förändringarna inom KRIS. Vi förde en dialog med dem kring läget i Sverige. Sverige som har flest dödsskjutningar per invånare i hela EU och är det enda landet inom unionen där skjutningarna fortsätter att öka.

Det finns även ytterligare ett samhällsproblem som ofta hamnar i skymundan i debatten kring gängkriminaliteten och det är mäns våld mot kvinnor.

Båda dessa stora problem var i fokus under besöket, men vi var också noga med att presentera modeller och lösningar. Det finns dock inte några enkla lösningar. Det vi vet är att hela samhället behövs för att komma till rätta med problemen. Alltifrån skola, socialtjänst, polis och framför allt civilsamhället som vi representerar. Vi belyste behovet av resurser för att kunna göra det vi som organisation är allra bäst på att göra; att möta människor i utsatthet som befinner sig i samma känslomässiga kaos som vi en gång levde i.

Vi presenterade också olika arbetsätt och modeller för att stoppa

nyrekryteringen till kriminella nätverk. Man måste börja arbeta så tidigt som redan på förskolenivå och lågstadienivå. Både med barnen och med hela familjen och belysa vikten av att skapa anknytning, självkänsla, självmedkänsla, medkänsla, värderingar, känslor och så vidare.

Vi belyste vikten av att arbeta med problemen och inte enbart symtomen. För att människor inte ska återfalla i brottslighet och missbruk och inte heller börja med det behöver vi förändra samhällets, socialtjänstens och psykiatrins syn på vård och behandling och sluta med symtombehandling. Alltför ofta sätts diagnoser på människor och mediciner delas ut mot ångest och andra symtom som oftast kan härledas till en mängd olika trauman, ofta utvecklingstrauman och barndomstrauman.

Vi betonade att det inte spelar någon roll hur hårda eller långa straffen är om inte det finns ett gediget innehåll som även innefattar rehabilitering, utslussning och andra frigivningsförebere-dande insatser. Långa straff behövs, men i kombination med behandling. Vi menar då återigen ingen symtom-behandling med kortsiktiga lösningar

som ofta innefattar mediciner eller enbart boende och sysselsättning. Det behövs också, men det är inte hela lösningen, Vi behöver nå roten till problemen och det tar lång tid. Det tar tid att tillfriskna från både kriminalitet, missbruk och våld. Det finns ingen Quick fix. För att kunna göra en livsförändring så krävs tid och resurser.

Vi menade att inom KRIS och hos andra som har en bakgrund av kriminalitet, beroende och/eller annan utsatthet finns mycket kunskap, särskilt när vi kompletterar våra erfarenheter med utbildning. Vi skulle vilja påstå att det gör oss oslagbara.

Vi vet att KRIS modell fungerar. Från att vi möter upp en klient i häktet och påbörjar ett förändringsarbete genom att bygga upp en relation till klienten. Lära känna varandra, känna identifikation. Vi följer sedan klienten vidare till anstalt där vi fortsätter förändringsarbetet med motiverande samtal, coachning, med mera.

Under anstaltsvistelsen är det meningen att vi ska ha byggt upp en tillitsfull relation till klienten för att sedan på frigivningsdagen, eller gärna tidigare än så i utslussning,

Fredrik Kärrholm, Louise Meijer, Ali Reunanen, Sara Woldu, Mikael Damsgaard, Charlotte Nordström

hämta klienten. Denne kommer sedan att delta i vår dagliga verksamhet för personligt tillfrisknande och utveckling. Där arbetar vi med beroende, kriminalitet, sorgbearbetning, våld, dysfunktionella familjesystem etcetera.

När man genomgått vårt program, vilket kan variera i tid från individ till individ, finns möjlighet till praktik som i förlängning kan leda till anställning med lönebidrag. Vi vet att om samhället, alltifrån arbetsförmedling, frivården till socialtjänsten med flera, investerar i en människa under de år som hen är verksam på KRIS så kommer den personen om några år vara en produktiv samhällsmedborgare. Hen har både bearbetat sitt bagage, arbetat med sin personliga utveckling, fått arbetslivserfarenhet och i vissa fall utbildning. Man är då mogen att gå vidare till annat arbete eller vidare studier. Det är många som har gjort den "resan" på KRIS. Vi vet att det fungerar.

Problemet som dock kvarstår är resurser, resurser och återigen resurser. Vi kan inte längre i den utstäckning som vi vill tillhandahålla detta på grund av låga bidrag från Kriminalvården med flera. Det är en

av anledningarna till att vi besöker olika beslutsfattare för att visa att vi som organisation kan och vill vara en del av lösningen på de problem med droger, kriminalitet och våld som samhället står inför.

I mars kommer vi att besöka Socialdemokraterna i justitieutskottet för att även föra en dialog med dem. KRIS är politiskt obundet och vill träffa alla partier för att samtala om hur vi tillsammans kan hjälpas åt.

Vi framförde även en önskan om att i lika stor utsträckning som man presenterar olika avhopparprogram för gängkriminella så vill vi se "lämna program" för kvinnor i destruktiva relationer. Kvinnor som har levt i missbruk/beroende, kriminalitet och/eller annan utsatthet är dessutom en än mer utsatt grupp vilken står helt utan skydd i aktivt missbruk och kriminalitet, men också som hjälpsökande då hennes hjälp ofta villkoras. Till exempel kan det krävas drogfrihet för att hon ska få hjälp med boende eller att bara komma bort från förövaren. Ofta slussas de runt för att de har en komplex problematik. De kan också ofta få olika diagnoser som egentligen kan vara symtom på trauman.

Vi presenterade också projektet vi har i samarbete med Socialstyrelsen; Våldets Ansikten (www.valdetsansikten.se). Ett projekt som väcktes under coronapandemin 2020 med insikten om det ökade våldet mot kvinnor och som i dag är en del av KRIS verksamhet. Podcasten Våldets Ansikten släpper nya avsnitt varannan fredag. Den finns där andra poddar finns.

Vi hoppas att vårt besök i riksdagen kan leda till något positivt för vår organisation så att vi kan hjälpa så många människor som möjligt framöver. ■

Kommentar från Moderaterna efter vårt besök

"Det var mycket intressant att träffa er från KRIS och att få höra om ert arbete och organisation. Att förebygga och förhindra återfall i brott måste vara prioriterat och KRIS bidrag till detta är verkligen viktigt."

FINLÄNDSKT BESÖK MED HISTORISKT BESLUT

I januari besökte KRIS Finland Sverige. Det blev några hektiska dagar där finländarna och svenskarna diskuterade kommande samarbeten och projekt. På Unga KRIS kansli togs också ett historiskt beslut: att starta Unga KRIS Finland.

Text: Matthias Mattsson

Allt började under de senaste KRIS dagarna i oktober förra året. KRIS Finland var inbjudna till Stockholm för att ta del av processen med att ta fram ett nytt KRIS över gränserna, något som får bli en "cliffhanger" i nuläget. Unga KRIS presenterade också sin verksamhet, vilket fångade finländarnas intresse. Dagarna slutade med alla deltagare, från Sverige och Finland, deltog i KRIS 25-årsjubileum (se Vägen ut #4-2022).

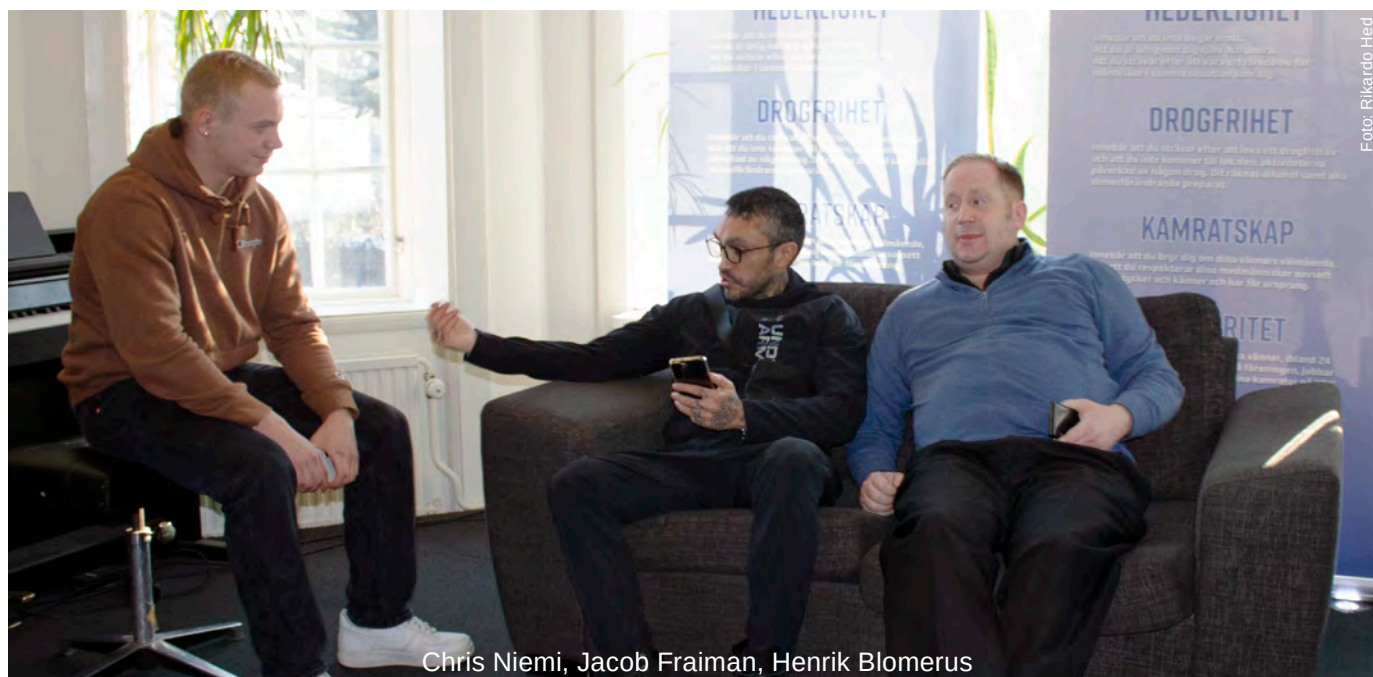
Mellan varven fördes det diskussioner kring att KRIS ville besöka föreningar

i Sverige för att se KRIS och Unga KRIS arbete "in action". Dessutom ville alla fortsätta diskussionerna som uppstod under KRIS-dagarna. Så fick det bli!

Två grupper från KRIS Finland kom till Mälardalen i början av året. Den första gruppen kom från KRIS Satakunta, en lokalförening från landskapet med samma namn. De kom tillsammans med Marko Rajamäki, ordförande och Hannele Valkama, sekreterare från KRIS Finlands centrala styrelse. Även Unga KRIS:are från

Gävle och Stockholm deltog, vissa som företrädare för Unga KRIS förbundsstyrelse. Gruppen anlände på morgonen till KRIS Södertälje, vars lokaler rymmer Unga KRIS centrala kansli.

Inledningsvis presenterade Jacob Fraiman, ordförande och Matthias Mattsson, Unga KRIS Södertälje, från scenen dagens angelägenheterna. Hannele Valkama tolkade. Därefter samlades ett tjugotal personer runt ett långbord för att hålla ett morgonmöte, enligt KRIS-modellen.

Chris Niemi, Jacob Fraiman, Henrik Blomerus

Foto: Henrik Blomertus

Hannele Valkama, Essey Alem Beraki, Million Woldu, Sara Woldu, Emily Wendin

Den här gången fick man göra morgonmötet tvåspråkigt och läsa dagens text från tolvstegslitteraturen på både svenska och finska. Efter det var gruppen från Finland angelägen om att se verksamheten för ungdomarna. Gruppen fick en rundtur i KRIS Södertälje och Unga KRIS Södertäljes lokaler, där det finns mycket aktiviteter. De fick se musikstudion, replokalen och allt material och alla anläggningar för spel och idrott.

De finländska KRIS:arna ställde många frågor om Unga KRIS verksamhet. Dess funktion i ett förebyggande arbete med olika aktiviteter och uppmuntran till engagemang i föreningslivet, hur föreningen informerar om det destruktiva i kriminalitet och missbruk, samt hur man rekryterar ungdomar, bland annat genom att nå ut till skolor.

Efter det åt man lunch som de svenska KRIS:arna och Unga KRIS:arna lagat gemensamt, tacos! Detta fick serveras två gånger, eftersom den andra gruppen från Finland kom först tidigt på eftermiddagen. Det var KRIS Tampere, föreningen från staden som på svenska heter Tammerfors.

Sedan fick en stor del av grupperna olika alternativ att välja mellan för aktiviteter i Södertälje. De valde att följa med tre av KRIS:arna från Södertälje,

varav en kunde tolka på finska, till fri-luftsmuseet Torekällberget. Där finns flera byggnader från stadens och dess landsbygds 1800-tal bevarade. Finländarna var dock mest intresserade av djuren, vilka tyvärr gömde sig för dagen. De fick bara träffa parkens kaniner och kor.

Kvar på Unga KRIS kansli stannade företrädare för Unga KRIS förbundsstyrelse och KRIS Finlands centrala styrelse. Ett möte hölls där man diskuterade möjligheterna för samarbeten och kommande projekt, men framförallt var man intresserad av att diskutera möjligheten till att starta ett Unga KRIS Finland.

KRIS Finland la fram förutsättningarna för att etablera en ungdomsverksamhet, men behövde först få ytterligare insyn i Unga KRIS funktion, arbete och struktur.

Det var lite klurigt med alla parallella organisationer. Till slut blev det klart och tydligt att Unga KRIS är en självständig syskonorganisation, i tätt samarbete med KRIS. En egen organisation som precis som KRIS har sina lokalföreningar. Mötet landade i ett historiskt beslut: Unga KRIS ska etableras i Finland.

Dagen därpå besökte KRIS Finland Stockholm för ett besök hos KRIS

Stockholm och ett möte med Riks KRIS. Bland annat visade KRIS Stockholm finländarna sin verksamhet för kvinnor.

Under mötet med Riks KRIS diskuterades samarbeten och projekt mellan landsgränserna och hur viktigt det är att vuxna och Unga KRIS arbetar gemensamt mot samma mål. Situationen med gängkriminaliteten är inte i samma proportion i Finland som i Sverige, men svenska grupperingar börjar redan etablera sig där. Man var överens om att som det ser ut i Sverige kan det komma att se ut i Finland. Tillsammans måste båda länderna arbeta med situationen och med det förebyggande arbetet.

Finländarna skickade även en blänkare till svenskarna om att i år fyller KRIS Finland 20 år. Fortsättning följer.

Kontaktuppgifter Finland

VD/Verksamhetsledare:
Marko Rajamäki,
tel: +358 45 6017 658
Sekreterare: Hannele Valkama,
tel: +358(0)50 3267170

e-post: keskusliitto@kris.fi

KORSORDET

Koppla av en stund med vårt korsord!

Du har chans att vinna frimärken och ett gratis medlemskap i KRIS!

Vinstplan

1:a pris - 3 kartor, 30 st frimärken

2:a pris - 2 kartor, 20 st frimärken

3:e pris - 1 karta, 10 st frimärken

De tre första rätta dragna korsorden vinner enligt prisplanen ovan.

GER PRUNKANDE RABATTER	ÄR LÅNG PÅ ÖLAND	BLIR NYFÖDDA	DEN TAS GRÖTEN MED	NYTT. JA VINNEN										
EN STOR EN														
RÄTTELIGEN														
SNURRPLATS	GENMANIPULERA													
GÖRS OFTAST I EN BLÅ ELLER RÖD CIRKEL	SMALA BLÅ OCH VITA RÄNDER PÅ LÄNGDEN			CHEVREKÄLLA	TAR TILLBAKA TILL URSPRUNGET	ÄR DET HÄR	DE RAPPORTERAR SENASTE NYTT	LITEN LÅDA	KÖKET OMBORD	SÖRM-LÄNSK STAD				
SKA MAN HÅLLA I BÅDE TEXT OCH GRÖNSAKSLAND	VÄLKRYDDADE	KORT FÖR "ÄVEN KÄND SOM"	GÖR EKOT			ÄR NAMNET TAIKON RÄCKA	STÅTLIGA TRÄD SINGEL FÖRR							
VANSKLIG OCH OVISS			LITET GÅNGJÄRN					REDE ARLANDA-VISBY						
TA SIG MJÄKIGT			ÄR DET SKÖNT ATT VARA EN VARM SOMMARDAG			TALLKOTTKÖRTEL								
		HAMNSTAD I LIBYEN					BESKOW BRA FÖR MAGEN							
KUNGLIGT NAMN			JOBBFÖR-MEDLARE BEARBETAR ULL			ANVÄNDER BRUK OCH STEN	FÖR MATFÖR-VARING			ETT I ROM				
ÄR BÄST	VILL FRUSEN		ROMERSK HÄLSNING MED ARMEN SNETT UPPÅT	ÄR STENIG ÅKER SLÅ			SLINGRAR SIG			VÄR-VÄDER				
FÅS PÅ FINARE KINARESTÅURANG	PARTI I UTTAG		INNAN FN			PÅ-VERKAR		LIGGER VID MYSINGEN PRONOMEN						
							VARELSE I TOLKIENS VÄRLD			Uffes korsord.se				
FÅR OFTA HUSKÖPARE						ÄR NÄST INTILL UNIK								

OBS! Tävligen gäller endast för de som är placerade på någon av Sveriges anstalter, häkten eller SIS-institutioner.

Ditt svar behöver vi senast den: 28 april 2023.

Skicka svaret till:
KRIS Riksförbund
Gröndalsvägen 194
117 69 Stockholm

Facit för
korsordet
i Vägen Ut
4.2022

STORT I HARSFRÄNGLET	BEHOVER SEN LÄGGA PÅ	R	SPREJ STOLLE	A	INGET NYTT BRYGGERI	S	EFTER SKURTANT													
KÖRNAS PÅ SEN-SOMMAREN	V	E	T	E	Å	K	E	R												
HAR ÄVEN BONDLAPP	A	M	O	R	B	Å	G	E												
ÄR UPPSKRUVAT I EN BOOGIE-WOOGIE	T	HACKAN ELLER FÅGELN	K	O	R	P	E	N												
	T	VILL NOG TROTT TONARTER	GÖR KONSTLAD SKÖNHET	S	O	M	N	A												
	T	E	M	P	O	STÅR FÖRE BEATLES OCH WHO	A	R												
INGEN-TING	N	O	L	L			T	H	E											
VILSELEDANDE VARNING	M	DRA PÅ SMILBANDEN	A	KLUMPEGT UT-TALANDE	K	ARTISTEN LIND-BLOM	Ä	I KOKBOK												
	F	A	L	S	K	L	A	R	M											
ETT MÅSTE FÖR ÖVEVE	G	E	T	SINNE-LAG	A	N	D	A		PLATS FÖR GRILLEN	A	PÅ ANTIK SAM-MED TONIC	SKY GÖRA MALT	M	Ä	DEN KRAVER BEHÅ-MELGÅS				
MÖBEL MED DUBBLA FUNKTIONER	A	KOMMER KO I	I	ÄGDELL KRÄVER BÖCKLING	V	I		MAT FÖR MES	T	A	L	G	B	O	L	L				
	S	E	K	R	E	T	Ä	R		ESKALERA	T	I	L	L	T	A				
FÖR-STÄLSE	I	KALL VIND-PUST	K	Ö	R	A	R	E		FÖRKIN-PAS MED HAWAII	A	N	A	N	A	S				
	I	N	S	I	K	T				PLATTA FRÅN FÖRR	N	FOLK-SAMLING	D	BÖR MAN ANNARS DÖR MAN	ÄR GIBBEN SOM VÄRET FULL I	A				
ÄR BÅDE LEV OCH LIRA	MUSIK-ARRANGE-MANG	SJÖ-FÅGEL	R	I VÄGG OCH LAGBOK	R	E	G	E	L	LED	RÄCKER UPP	G	Ä	N	G					
	V	A	L	U	T	A				BLIR SLIPS PÅ SMÅ-TIMMARNÄ	U	P	P	K	N	U	T	E	N	
JOBBAR TRILLAN FASA FÖR MUS	R	O	R	GRUND FÖR WHISKY	M	A	L	T		GJORDE SÖM-MERSKAN	N	Å	L	A	D	E				
	O	R	M	G	A	P	D			LÄGG BOSSAN	V	Ä	R	D	L	A	N			

Korsord: © Ulf Fransson

Vi gör världen lite bättre, en människa i taget

Nytida ger stöd till barn, unga och vuxna för hela livets behov inom funktionsnedsättning och psykosocial problematik. Läs mer om oss på nytida.se

nytida

VI STÖDER KRIS DROG- OCH BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE I SAMHÄLLET

HJÄLP TILL SJÄLVHJÄLP

ANNO 1910

SKYDDSVÄRNET

ATRIA

Good food – better mood.

FASTATOR

Puts & Plattsättning

ETABLERAT 1964

VI STÖDER KRIS DROG- OCH BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE I SAMHÄLLET

ICA Supermarket
Skogås

arkitektstudio
IDA

ATRIA

Good food – better mood.

HÄGGBLOM

HEAVYWEIGHT CHAMPION

GRIPEN INDUSTRI & INVEST AB

BOX 49 641 21 KATRINEHOLM

ADVOKATFIRMAN
HARTWIG

BULTA

Ställningar och väderskydd!

ABC
Ställningar

abcstallningar.se

VI STÖDER KRIS DROG- OCH BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE I SAMHÄLLET

CA Transport

KOMPASSEN

DISKOMAT
modern diskhantering

**HOLMQVIST
& PARTNERS**

kontigo
care

EDEN ADVOKATBYRÅ
ADVOKAT ANNA ÅKERSTEDT

InstrumentCenter
— part of Tillquist Group AB

Kristianstads
kommun

MUNKFORS
RANSÄTER
Munkfors Kommun

EKSJÖHUS

NYKÖPINGS MARINCENTRUM

ENERWEX

Israelssons
Bygg AB

LINTEX

olsens
JÄRNHANDEL AB

Svenska kyrkan
ESKILSTUNA PASTORAT

JIGAB
JÖNKÖPINGS INDUSTRIGOLV AB

livsmedels
HANDLARNAN

FASTIGHETSÄGARNAN

KAMIC
UTMÄRKTA UTVÄGAR

LUFTKOMPANIET
VENTILATION SEDAN 1880

ReKnow
KONSULT AB

KFV IT
DIN DIGITALA PARTNER

Svenska kyrkan
LÖFTADALENS PASTORAT

Solbacken
OMSORG

STÖD VÅR VERKSAMHET! RING VÅR ANNONSAVDELNING 0587-17 00 00

 		<p>Carl Bennet AB Göteborg</p>	<p>Garden Aquatica Försäljning AB Österhaninge</p>
	<p>tyresö kommun </p>	<p>Djurö, Möja & Nämndö Församling Djurhamn</p>	<p>Hantverkshuset Östermalm AB Upplands Väsby</p>
	<p>upsala färg upsala färg upsala färg</p>	<p>Expressiva AB Hägersten</p>	<p>Heavyweight Sweden AB Arlandastad</p>
	<p>AB Om Juridik Stockholm</p>	<p>Fastpartner AB Stockholm</p>	<p>Hydraulpartner i Sverige AB Trelleborg</p>
	<p>Andreas Hansson & Co AB Enskede</p>	<p>FLG Konsulting AB Hönö</p>	<p>Högsäters Rehabiliteringshem AB Högsäter</p>
	<p>Asplund & Eriksson Servicecenter AB Oviken</p>	<p>Fogutek AB Norsborg</p>	<p>Incita Förvaltning AB Kalmar</p>
	<p>Björkvall & Son AB Stockholm</p>	<p>Fridströms Måleri AB Norrköping</p>	<p>Infosphere AB Stockholm</p>
	<p>Boråstapeter AB Borås</p>	<p>G R C Lyft AB Rockneby</p>	<p>Iris Sverige AB Stockholm</p>

VI STÖDER KRIS DROG- OCH BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE I SAMHÄLLET

Jämt-Maskin AB

Östersund

Mattson & Son AB

Östersund

**Per Ax
Ljus och Bild AB**
Upplands Väsby

**Sundsvalls
församling**
Sundsvall

Kalvö Consulting AB

Mariestad

**Mediateknikerutbildning
MTU AB**
Linköping

**Plastskador & Montage
i Waxholm AB**
Åkersberga

Svenska kyrkan

Tidaholm

**Katrineholms
Stormarknad AB**
Katrineholm

**Möre Riv & Sanering
AB**
Vassmolösa

PQR Göteborg AB
Göteborg

Tegneby Åkeri AB
Linköping

Klippans kommun

Klippan

**Naturgolv i
Stockholm AB**
Hägersten

Rafo AB

Mariestad

**Tommie Thoréns
Bilservice AB**
Linköping

Knowit Gävleborg AB

Gävle

**Norrlands Trä
Aktiebolag**
Härnösand

Rebel Light AB

Hägersten

Tradifood AB

Stockholm

**Lindecrantz
Consulting AB**
Tystberga

Noway Security AB
Stockholm

Sensec AB

Arlandastad

Valutec AB

Skellefteå

Ljung & Sjöberg AB

Stockholm

Optiker i Almå AB

Linköping

Simpleton & Sons AB

Stockholm

**Varbergs
Revisionsbyrå**
Varberg

**Mariestads kommun
/lfo**
Mariestad

**P & V Ventilation
i Nyköping AB**
Nyköping

**Sotning & Ventilation
i Karlstad AB**
Karlstad

Vårlunda AB
Tidan

VÅRA KRISFÖRENINGAR

BORÅS

Träningslägenheter och boendestöd

Högagårdsgatan 20
507 53 Borås
Telefon: 073-314 48 51
E-post: boras@kris.a.se

GÄVLE

Kålhagsgatan 4B
Ingång Övre Åkaregatan
802 53 Gävle
Telefon: 026-65 29 18
E-post: gavle@kris.a.se

Unga KRIS

Telefon: 070-642 11 21
E-post: gavle026@gmail.com

GÖTEBORG

Gruppboende och boende med bostöd (träningslägenhet)

Varholmsgatan 2D
414 74 Göteborg
Telefon: 076-288 48 92
E-post: goteborg@kris.a.se

NORRKÖPING

c/o Coompanion Östergötland
Box 6178
600 06 Norrköping
Telefon: 070-283 40 51
E-post: norrkoping@kris.a.se

STOCKHOLM

Drakenbergsgatan 16
117 41 Stockholm
Telefon: 08-327 100
E-post: stockholm@kris.a.se

STRÄNGNÄS

Unga KRIS

Nicandergatan 12
645 31 Strängnäs
Telefon: 073-722 46 79
E-post:
jan.ukkolin@ungakris.se

SUNDSVALL

Mansboende och kvinnoboende (stödboenden)

Västravägen 9
852 34 Sundsvall
Telefon: 060-15 12 11
E-post: sundsvall@kris.a.se

SÖDERTÄLJE

KRIS och Unga KRIS

Övre Torekällgatan 29
151 33 Södertälje
Telefon: 070-765 92 83
E-post: sodertalje@kris.a.se

UMEÅ

Slöjdgatan 8
903 25 Umeå
Telefon: 073-831 62 11
E-post: umea@kris.a.se

VÄRNAMO

Jönköpingsvägen 107A
331 34 Värnamo
Telefon: 0763-45 24 81
E-post: varnamo@kris.a.se

VÄSTERÅS

Unga KRIS

Slottsgatan 6
722 11 Västerås
Telefon: 073-069 06 16
073-899 12 11
E-post: vasteras@ungakris.se

Posttidning B

Returadress:
KRIS Riksförbund
Gröndalsvägen 194
117 69 Stockholm

VÅLDETS ANSIKTEN

PODCAST

FINNS DÄR ANDRA
PODDAR FINNS

www.valdetsansikten.se

